

Citation:

Rybarczyk-Dyjewska, J. (2024). Inwencja retoryczna w poradniku *Tradycyjne uzdrawianie energii: Metody rosyjskiego uzdrowiciela*. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 59, Article 3315. <https://doi.org/10.11649/sfps.3315>

Joanna Rybarczyk-Dyjewska
(Uniwersytet Jagielloński w Krakowie)

Inwencja retoryczna w poradniku *Tradycyjne uzdrawianie energii. Metody rosyjskiego uzdrowiciela*

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja inwencji retorycznej w tytułowej książce Vadima Tschenze. W pierwszej części tekstu przedstawiam postać autora i charakteryzuję jego publikacje o tematyce ezoterycznej, niebędące jak dotąd przedmiotem opisu naukowego¹. W drugiej zaś, na przykładzie wskazanego poradnika, demonstruję Arystotelesowskie reguły preferencji oraz generowane przez nie toposy, które Tschenze wykorzystuje, aby nakłonić

¹ W pracy nie zajmuję się problemem klasyfikowania aktualnych zjawisk (np. publikacji książkowych czy działalności praktyków) jako przejawów ezoteryzmu/ezoteryki. Na temat współczesnego polskiego dyskursu ezoterycznego przygotowuję osobny artykuł. Zob. także: Rzeczycka i Trzcńska (2019, ss. 11–37); Hess (2015, ss. 15–42); Grom (2006); Kowalczevska (2001). W tym miejscu warto odnotować, że literatura ezoteryczna (także ta poświęcona leczeniu ciała i duszy) jest aktualnie szeroko reprezentowana na polskim rynku wydawniczym. Dostępne są zarówno pozycje rodzimych autorów, jak i polskie przekłady twórców zagranicznych. Mnie szczególnie interesują publikacje osób, które deklarują pochodzenie i/lub posiadanie wiedzy wywodzącej się z rosyjskojęzycznego kręgu kulturowego. Zob. np.: Chrzanowska (2010); Małachow (2004). W charakterze materiału badawczego dla dalszych rozważań wybrałam jedną pozycję Tschenze: *Tradycyjne uzdrawianie energii. Metody rosyjskiego uzdrowiciela* (Tschenze, 2021).

czytelników do praktykowania medycyny niekonwencjonalnej. Rozważania dotyczące materiału egzemplifikacyjnego poprzedzam krótką refleksją na temat retoryki, z której wywodzi się pojęcie inwencji.

Vadim Tschenze, znany także jako Szaman z Uzbekistanu, to nie tylko autor wielu poczytnych książek, ale również parapsycholog, doradca, uzdrowiciel duchowy, organizator (*online* oraz stacjonarnych) seminariów i kursów. Z jego strony internetowej dowiadujemy się, że urodził się w 1973 roku na terenie ZSRR. Następnie mieszkał w Niemczech, a aktualnie żyje i prowadzi szeroko rozumianą działalność doradczą w Szwajcarii. Jak sam zapewnia, dzięki pochodzeniu, bogatemu doświadczeniu i ciągłemu rozwojowi może skutecznie (posługując się językiem rosyjskim lub niemieckim) pomagać ludziom w rozwiązywaniu rozmaitych problemów (*Vadim Tschenze*, b.d.)².

Większość prac Tschenzego została już przetłumaczona z języka niemieckiego na polski i wydana w Studiu Astropsychologii³. Książki Szamana z Uzbekistanu pod względem formalnym są poradnikami (sam autor także tak je nazywa), a więc tekstami piśmiennictwa użytkowego, które – w odróżnieniu od literatury – funkcjonują ze względu na cele leżące poza nimi samymi (zob. Ficek, 2013; Gołębiowska-Suchorska, 2016).

Wszystkie publikacje są podobne pod względem swojej budowy i stylu. Zwykle składają się z kilku, wydzielonych także graficznie, części. Poradniki rozpoczynają się od *Podziękowań*. Autor kieruje je nie tylko pod adresem wydawcy, ale także swoich przodków, którzy przekazali mu cenną wiedzę o uzdrawianiu. Kolejnym elementem jest *Przedmowa* lub *Wstęp*. Po nim następuje zasadnicza część książki obejmująca rozmaite porady (dotyczące np. odprawiania rytuałów, wykonywania specjalnych ćwiczeń itp.), które przeplatają się z opowieściami z życia zawodowego i osobistego autora, a także z fragmentami o charakterze dydaktycznym. Tschenze kończy swoje prace *Posłowiem*. Przypomina w nim główny cel książki, zaprasza do kontaktu, wyraża również nadzieję, że wskazówki, jakimi się podzielił, okażą się pomocne. Stałym elementem książek bywają również *Załączniki* lub *Dodatki*. Zawierają one np. dodatkowe prze-

² Szczegółowe informacje na temat świadczonych usług uzdrowiciel zamieścił w zakładce *Konsultacje* (niem. *Beratungen*). Np. za cenę 180 euro można poddać się sześćdziesięciominutowemu „life coachingowi” (*Private Beratungen und Sitzungen mit Vadim Tschenze*, b.d.)

³ Wydawnictwo specjalizuje się w publikowaniu najnowszych osiągnięć światowej myśli z obszarów psychotroniki, parapsychologii, paranauki, ezoteryki, radiestezji (*Studio Astropsychologii*, b.d.). Zob. także *Wyszukiwanie „Tschenze”* (b.d.).

pisy na uzdrawiające posiłki czy wyjaśnienia odnoszące się do występujących w danej książce specjalistycznych terminów.

Styl poradników przypomina podręcznik, którego autor przekazuje czytelnikom wiedzę potrzebną do tego, by wiedli zdrowe i szczęśliwe życie. Pod tym względem prace Szamana z Uzbekistanu przypominają współczesne rosyjskie poradniki (neo)magiczne opisane przez Agnieszkę Gołębiowską-Suchorską. U Tschenze – podobnie jak w większości rosyjskich publikacji – również dominuje egzemplaryzm. Jest to sposób doboru treści kształcenia zaczerpnięty z nauk pedagogicznych. Oznacza on kształcenie oparte na właściwie dobranych egzemplifikacjach wydarzeń historycznych, problemów, wzorów postępowania czy funkcji (Gołębiowska-Suchorska, 2016, ss. 147–177). W praktyce wygląda to tak, że na sformułowany przez autora problem podane jest gotowe rozwiązanie w postaci konkretnej porady:

Czasami źle śpiam. Dzieje się tak dlatego, że twoja dusza zbyt kurczowo się trzyma. Bezwarunkowa miłość nie oznacza kurczowego trzymania się, ale wolność! [...] Energetyczny/rytualny środek zaradczy: zawsze przykładaj wagę do odnowy i odmładzania komórek ciała. Aby aktywować komórki, możesz przygotować napój z chleba [...] (Tschenze, 2021, s. 104); Naciągnięcie lub naderwanie więzadła [...] to uraz sportowy lub też wynik wypadku [...]. Terapie naturalne. Rosyjscy uzdrowiciele stosują okłady ze słonej wody lub białej kapusty. Do przygotowania okładu z solanki potrzeba [...] (Tschenze, 2022b, s. 51); Dolegliwości żołądkowo-jelitowe. Bóle brzucha. Te często występujące dolegliwości są nie tylko uciążliwe, lecz także mogą być oznakami poważnych chorób [...]. [I]stnieją ciekawe, alternatywne metody leczenia: Najpierw sekretna rada: należy przygotować trzy różne jabłka [...] (Tschenze, 2016, s. 80)⁴.

Autor, który jednocześnie wciela się w rolę nauczyciela, stara się, aby jego przekaz uwzględniał stan wiedzy wyjściowej, pozaporaadnikowej odbiorców i w konsekwencji był zrozumiały dla wszystkich czytelników. Dbą, by „uczeń” czuł się realnym uczestnikiem tego swoistego procesu edukacyjnego. Dlatego też deklaruje, że zawsze dokłada wszelkich starań, aby treści w jego publikacjach były przedstawione w sposób łatwy i przyjemny:

Książka ta powinna wytyczyć kierunek i pomóc ci kształtować życie zgodnie z własnymi życzeniami. Została napisana w tonie bardzo swobodnym i pełnym humoru, aby każdy mógł zrozumieć, o co chodzi [...] (Tschenze, 2022c, s. 13); Dla ułatwienia lektury łacińskie nazwy roślin bądź ziół leczniczych umieszczono nie w tekście, lecz w zestawieniu na końcu książki (Tschenze, 2022b, s. 44); Wyjaśnienie

⁴ W cytatach zachowano oryginalną pisownię i interpunkcję.

terminów fachowych. Wszystkie mniej znane fachowe terminy medyczne, które pojawiają się w opisach działania danej potrawy, zostały wyjaśnione w glosariuszu na końcu tej książki (Tschenze, 2022a, s. 119).

Choć jak powszechnie wiadomo, poradniki pełnią wiele różnych funkcji, ich nadrzędną rolą jest edukowanie (przekazywanie czytelnikom konkretnej wiedzy na temat danego zagadnienia) oraz motywacja i inspiracja, np. do zmiany nawyków czy podjęcia działań na rzecz samorozwoju. Autorom książek o charakterze poradnikowym do realizacji tych celów służy działanie językowe określane mianem perswazji. A – jak pisze Kenneth Burke – „Wherever there is persuasion, there is rhetoric. And wherever there is «meaning», there is «persuasion»” [Gdziekolwiek jest perswazja, tam jest retoryka. A wszędzie tam, gdzie jest „znaczenie”, jest „przekonywanie”] (Burke, 1969, s. 172). W związku z powyższym funkcja publikacji Vadima Tschenzego oraz ich konstrukcja i styl zadecydowały o wykorzystaniu przez mnie retoryki w charakterze narzędzia ich analizy.

Podejście badaczy do retoryki (problemu jej definiowania czy wykorzystywania w badaniach nad komunikacją) bywa dziś bardzo różne⁵. Niemniej jednak wielu uczonych podkreśla, że po latach zapomnienia retoryka, zupełnie słusznie, przeżywa swój prawdziwy renesans. Wynika to m.in. z pewnej uniwersalności, jaka cechuje retorykę, która – na co zwracają uwagę autorki podręcznika akademickiego – „często kojarzona wyłącznie z analizą mów antycznych, realizuje się przecież w niezliczonych wypowiedziach publicznych i prywatnych bez względu na czas i miejsce ich powstawania” (Barłowska i in., 2010, s. 16).

W klasycznym podziale dyscyplin retorycznych wyróżnia się pięć etapów przygotowania mowy. Współcześnie obiektem analiz bywają zwykle trzy z nich: inwencja (opracowanie tematu), dyspozycja (kompozycja zebranego materiału), elokucja (nadawanie kształtu językowego). Mirosław Korolko pisze, że według anonimowego autora dzieła *Rhetorica ad Herenium* inwencja polegała „nie na wynajdywaniu, lecz na odnajdywaniu stosownych do tematu myśli. [...] [J]est to zdolność wynajdywania rzeczy prawdziwych lub prawdopodobnych, dzięki którym sprawa staje się wiarygodna” (Korolko, 2003, s. 22; zob. także Lausberg, 2002, s. 153). Skuteczna inwencja miała pomóc w przekonywaniu do

⁵ Jakub Z. Lichański, autor wielu prac na temat teoretycznych i praktycznych ujęć retoryki, zauważył, że istnieje około pięćdziesięciu antycznych określeń retoryki i zapewne co najmniej drugie tyle współczesnych. On sam za godne zainteresowania – zupełnie arbitralnie, jak twierdzi – uznaje pięć podejść. Wśród nich znajduje się, zajmująca i mnie, krytyka retoryczna (Lichański, 2017, ss. 130–132).

danej tezy lub stanowiska i zmobilizować ludzi do ewentualnego działania. Jej elementy były potrzebne mówcy (dziś powiemy raczej „autorowi tekstu”) po to, by uchwycić główną myśl i sprawić, aby stała się ona zrozumiała i łatwo zapadała w pamięć. Inwencja była więc i nadal jest jednym z kluczowych kroków w procesie przygotowywania mowy lub tekstu retorycznego.

W inwencji niebagatelną rolę odgrywa zastosowany przez mówcę (autora) repertuar tzw. miejsc wspólnych, nazywanych inaczej toposami. Jednakże nawet sam Arystoteles, który uchodzi za twórcę topiki, nie zawarł w swoich dziełach precyzyjnej definicji toposu. Dlatego też topos, pozostając do dziś najważniejszym terminem retoryczno-dialektycznym, jest jednocześnie najtrudniejszy do zdefiniowania. Na potrzeby moich rozważań przyjmuję za M. Korolką oraz Jerzym Ziomkiem, że: 1) „topos oznacza «miejsce», w którym retor odnajdywał materiał perswazyjny w postaci gotowej lub przez niego przetworzonej” (Korolko, 2003, s. 23); 2) „najistotniejszą cechą toposu jest jego funkcja argumentacyjna i jego przynależność do wspólnego paradygmatu kultury” (Ziomek, 1990, s. 300). W poantycznej metodycie inwencji toposy dzielą się na wewnętrzne (definicja, wyliczenie, związki przyczynowe i skutkowe i in.) oraz zewnętrzne (m.in. dokumenty) (Korolko, 1990, ss. 62–67; Lausberg, 2002, ss. 153–156, 219–260).

W procesie perswazji dobór odpowiednich toposów regulują odwołujące się do logiki potocznej reguły preferencji. Sformułował je i zawarł w *Topikach* Arystoteles (1978)⁶.

W dalszej części niniejszej pracy przedstawię kilka wybranych reguł preferencji wraz z generowanymi przez nie toposami, które Tschenze wykorzystuje w *Tradycyjnym uzdrawianiu energią*.

I tak, pozwolę sobie zacząć od reguły, która w kontekście tematu perswazji wydaje się kluczowa, a mianowicie:

to, co jest godne wyboru ze względu na siebie, jest bardziej pożądane niż to, co jest pożądane ze względu na coś innego; na przykład zdrowie jest bardziej pożądane niż gimnastyka; pierwsze jest bowiem pożądane ze względu na siebie, a drugie ze względu na coś innego (Arystoteles, 1978, s. 62).

⁶ Inspiracją dla podjęcia prezentowanego tematu stały się także uwagi, jakie Arystoteles zawarł w *Retoryce*. Istotne okazały się dla mnie kwestie dotyczące rodzajów mów antycznych oraz ich celów (tu: wymowy doradczej), typów słuchaczy, a także postaw mówców. Wiele z tych spostrzeżeń nie straciło na aktualności w kontekście analizy współczesnych poradników, których autorzy próbują wpływać (przekonać do czegoś lub od czegoś odwieść) na szeroki i zróżnicowany krąg czytelników. Zob. Arystoteles (2014).

Reguła ta otwiera miejsce dla zastosowania toposów z definicji oraz ze związków przyczynowych i skutkowych. M. Korolko przypomina, że – retoryczna lub filozoficzna – definicja „winna być [w retoryce] przede wszystkim jasna i odpowiednia dla mówcy, przedmiotu i odbiorcy” (Korolko, 1990, s. 63). W analizowanej publikacji znajdujemy przede wszystkim definicje retoryczne, perswazyjne. Stanowią one – cytując ponownie M. Korolkę – „obrazowe przedstawienie rzeczy dla uwydatnienia celu perswazji” (Korolko, 1990, s. 63). Tschenze przytacza w poradniku definicje retoryczne, które odnoszą się do rozmaitych fragmentów rzeczywistości. W pierwszej kolejności na uwagę zasługują określenia choroby (rozumianej w kategoriach ogólnego stanu organizmu, ale też jako konkretne jej przejawy/schorzenia) i zdrowia:

Choroba z punktu widzenia samouzdrawiania stanowi wyraz utraconej równowagi między ciałem, umysłem i duszą (Tschenze, 2021, s. 66); Pomyśl tylko: nawet rak nie jest potworem. Nowotwór jest wynikiem postaw życiowych i przyzwyczajzeń (Tschenze, 2021, s. 55); Zdrowie zawsze oznacza harmonię, złoty środek stanu faktycznego. Gdy chorujemy jest to dla nas sygnał, że utraciliśmy w swoim życiu równowagę (Tschenze, 2021, s. 195)⁷.

Badana książka zawiera także definicje innych istotnych dla podjętej perswazji pojęć, jak np. „cud”, „ciało”, „karma”:

Zastanów się: czym jest cud? Jest on tylko i wyłącznie granicą twojego rozumowania (Tschenze, 2021, s. 191); Twoje ciało to zagęszczona materia. Możesz go dotknąć i poczuć. [...] Każdy śmiertelnik wie również, że istnieje możliwość leczenia energiami [...] (Tschenze, 2021, s. 339); [...] karma jest twoim „dorobkiem” – tym, co twoja dusza nauczyła się w różnych wcieleniach. Pewien miszmasz wiedzy, doświadczeń i postaw. Jest to promień, który oświetla w twoim życiu wyjątkowe drogi i ludzi (Tschenze, 2021, s. 201).

Autor definiuje również nadnaturalne przyczyny chorób, do których należą psychowirusy, *porcza* oraz przeklęcie:

Psychowirusy to stereotypy, są podobne do wirusa komputerowego. Są one obecne w ludzkiej psychice. Trafiają one tam poprzez pięć kanałów czuciowych (czucie, smak, słuch, wzrok i przecucie). Siewcami tych psychowirusów są inni ludzie, telewizja, reklama, a także jedzenie i picie, a więc wszystko, co zawiera

⁷ Z uwagi na limit możliwych do wykorzystania w artykule znaków prezentacja materiału egzemplifikacyjnego jest ograniczona do trzech cytatów. Nie przedstawiam także wszystkich reguł preferencji, które wykorzystuje autor badanego poradnika i wynikających z nich toposów.

informacje (Tschenze, 2021, s. 127); *Przekłęcie* jest rodzajem wywierania wpływu na jeden obszar życia. Oddziaływanie dotyczy danego zagadnienia i ma na celu zniszczenie czegoś konkretnego w życiu. Na przykład: kolega pęka z zazdrości, ponieważ zarabiasz więcej. Przeklina cię i nagle zaczynasz odnotowywać same straty. Albo [...] (Tschenze, 2021, s. 217); *Tak zwana czarna magia albo porcza*, jak zwie się ją w Rosji, jest rodzajem wpływu na wiele obszarów życia. W efekcie osobę poszkodowaną zwie się „pechowcem”, ale ponieważ energia ta rozproszona jest na wiele zagadnień jednocześnie, jej działanie nie zagraża życiu. Nic nie idzie po twojej myśli, jednak życie jakoś toczy się dalej (Tschenze, 2021, s. 217).

Szaman wyjaśnia także, czym są polecane przez niego środki zaradcze (zaklinanie, ikona) oraz metody (np. *stalking*), które należy stosować w celach terapeutycznych:

Zaklinanie jest dawną sztuką uzdrawiania i magii, która ma na celu przepędzenie negatywnych energii za pomocą słów (Tschenze, 2021, s. 244); Ikony są świętymi obrazami, które od wieków stosowane są do oczyszczania duszy (Tschenze, 2021, s. 313); Na tym miejscu chciałbym przedstawić ci technikę, której zadaniem jest energetyczne wyrównanie czakramów – tak zwaną *metodę stalking*. Stalking daje ci możliwość zdobycia wiedzy na temat tego, z jakich energii korzystasz oraz w jaki sposób nimi kierujesz (Tschenze, 2021, s. 329).

Przytoczona wcześniej reguła skutkuje również zastosowaniem przez szamana toposów przyczynowych (z przyczyny sprawczej i celowej) oraz toposów skutkowych. Topos z przyczyny sprawczej „sprawia, że coś istnieje” (Korolko, 1990, s. 64). Tschenze zwykle zestawia go z toposem z przyczyny celowej – „dla której coś się dzieje” (Korolko, 1990, s. 64). W analizowanym źródle znajduje się wiele fragmentów, w których autor nie tylko informuje, po co powstał poradnik o uzdrawianiu energią, ale również wyjaśnia, kim jest on sam i czym jest napisana przez niego książka:

Niniejsza książka jest kopalnią złota dla wszystkich, którzy chcą pracować z energiami i interesują się wyżej wymienionymi tematami [...]. Bardzo się cieszę, że mogę przekazać ci tę [...] wiedzę, która często czyni cuda. [...] Wszystko to przedkładałam teraz tobie w postaci książki (Tschenze, 2021, ss. 13–14); Dziś jestem szamanem wyrosłym ze starej rosyjskiej tradycji. Bycie szamanem jest dla mnie stylem życia, nie tytułem. Każdy może odnaleźć się z takim trybem życia. Ja dotarłam do niego poprzez moich przodków, tobie zaś jest to dane dzięki mojemu dziełu [...]. Ona [książka] skłoni cię do namysłu (Tschenze, 2021, s. 37); Tematem niniejszej książki jest uzdrawianie duszy, ciała i umysłu. Swoją misję upatruję w tym, by wnieść starą wiedzę o uzdrawianiu z Rosji do Europy oraz by pomagać ludziom, którzy chcą poznać prawdziwą wartość bytu (Tschenze, 2021, s. 47).

M. Korolko stwierdza, że główną funkcją toposów ze związków przyczynowych jest pobudzenie odbiorcy do działania i dostarczenie mu materiału do wnioskowania ze skutków. I to właśnie toposy oparte na skutkach odznaczają się większą niż przyczynowe siłą perswazyjną. Moc toposów skutkowych wynika przede wszystkim z faktu, iż skutki dość łatwo można skonkretyzować. Już starożytni oratorzy zauważyli, że wyliczenie konkretnych korzyści płynących z jakiegoś działania jest lepszym rozwiązaniem niż wyjaśnienie samego pojęcia, np. poprzez zaakcentowanie jego wzniosłości (Korolko, 1990, s. 65).

Autor *Tradycyjnego uzdrawiania energią* sporo miejsca poświęca opisaniu korzyści płynących ze stosowania się do wskazówek zawartych w poradniku. W ten sposób, wykorzystując wspomnianą regułę preferencji, pokazuje, że jego książka powinna być pożądana nie ze względu na siebie samą, ale na efekt, jaki wywrze na życie czytelnika, który po nią sięgnie:

Dzięki temu poradnikowi możesz osiągnąć wspaniałe energetyczne oczyszczenie oraz duchowo-cieleśne ozdrowienie (Tschenze, 2021, s. 14); Niniejszy poradnik pomoże ci, cieszyć się pełnią życia, a także odprężyć się zarówno fizycznie, jak i duchowo oraz pozostać w takim stanie. [...] Każdy z nas posiada wielką moc. Te siły możemy aktywować dzięki mojej metodzie (Tschenze, 2021, s. 48); W niniejszym poradniku odkryjesz kompletną wiedzę, która może poszerzyć twoje horyzonty aż po nieskończoność (Tschenze, 2021, s. 16).

Kolejne dwie reguły preferencji, do których odwołuje się Tschenze, zakładają, że dla każdego człowieka: „[...] bardziej pożądane jest to, co jest trwalsze i mocniejsze, niż to, co ma mniej tych cech” (Arystoteles, 1978, s. 61) oraz „również to jest lepsze, co znajduje się w rzeczach lepszych bądź wcześniejszych, bądź godniejszych” (Arystoteles, 1978, s. 63). Tworzą one przestrzeń inwencyjną do wykorzystania toposów z przyczyny wzorcowej („według której coś powstaje”) i materialnej („z której coś powstaje”) (Korolko, 1990, s. 64). Szaman z Uzbekistanu, umiejętnie łącząc oba te toposy, przekonuje, że oferowane przez niego praktyki są unikatowe. Tym zaś, co świadczy o ich wyjątkowości, jest materia – to, że pochodzą od rosyjskich szamanów:

Niniejsza książka jest czymś wyjątkowym dla wyjątkowych osób – dla ciebie, mój drogi czytelniku (Tschenze, 2021, s. 16); [...] cenne informacje i tajemna wiedza uzdrowicielska z obszaru Rosji – wiedza, jakiej zachód nie zna (Tschenze, 2021, s. 15); [...] chciałbym ci zaprezentować pewne przydatne ćwiczenie, które umożliwia oczyszczanie przyczyn ukierunkowane na cel. Jest to metoda pracy z ogniem, która pochodzi od rosyjskich szamanów, a wygląda tak [...] (Tschenze, 2021, s. 235).

Wykorzystując topos z przyczyny materialnej, Tschenze wspomina także o innych zaletach *materii* książki, tj. o jej przystępnej formie i swobodnym stylu:

Wiedzę tę ubieram w proste słowa, by każdy, naprawdę każdy był w stanie ją zrozumieć i zastosować. Wszystko zostanie ci objaśnione [...] (Tschenze, 2021, s. 16); Stąd też wynika jej [książki o pracy z energiami] raczej beletrystyczny charakter. Potem zdecydowałem się, by oddać ją do dyspozycji szerszej publice (Tschenze, 2021, s. 37); Brzmi trochę za bardzo naukowo? Żaden problem. Wiedzę tę można także ubrać w prostsze słowa [...] (Tschenze, 2021, s. 201).

Kolejna reguła, po którą sięga Tschenze, brzmi: „Również większa ilość rzeczy dobrych jest bardziej pożądana niż mniejsza albo po prostu, albo gdy jedna grupa mieści się w drugiej, mianowicie mniejsza w większej” (Arystoteles, 1978, s. 65). Służy ona autorowi przede wszystkim do pokazania czytelnikom ogromnego potencjału medycyny energetycznej: jej skuteczności i uniwersalności. Powołanie się na tę zasadę owocuje wykorzystaniem toposów wynikających z wyliczania części. Teoretycy retoryki twierdzą, że toposy z wyliczenia są popularne i znajdują zastosowanie właściwie we wszystkich rodzajach perswazji (Korolko, 1990, s. 64). Autor analizowanego poradnika stosuje kilka typów wyliczeń.

Wymienia np. obiekty, jakie są podatne na proponowane przez niego techniki, a także obszary, w których metody te okazały się pomocne:

Zarówno dla ciebie, twoich bliźnich rodziny, a nawet dla zwierząt i roślin terapia ta stanowi istną kopalnię energii (Tschenze, 2021, s. 167); Poszukaj sobie obszarów, które chciałbyś stworzyć i ukształtować na nowo za pomocą twojego umysłu: zdrowie, życie erotyczne, praca, duchowość, spokój, radość itd. (Tschenze, 2021, s. 170); Bóle głowy, bóle kręgosłupa, rozterki miłosne, smutek, niewierność, impotencja, złe spojrzenie – wszystko to i wiele więcej można wyleczyć dzięki tej technice (Tschenze, 2021, s. 245).

Szaman wylicza również czynniki świadczące o jego bogatym doświadczeniu i rozległych kompetencjach. Dzięki nim może on skutecznie leczyć:

Podczas mojej wieloletniej pracy poznałem tysiące osób i udzieliłem porad niemal 50 000 klientów. Przeczytałem setki książek. [...] Studiowałem analizę transakcyjną, psychoterapię Gestalt i dzieła różnych autorów jak Carnegie, Freud czy Jung (Tschenze, 2021, s. 58); W swojej działalności jako terapeuta duchowy wykorzystuję starą wiedzę rosyjskiego szamanizmu i rosyjskiej białej magii, a także nowe doświadczenia nauki o energii, by móc przywrócić zdrowie moim klientom (Tschenze, 2021, s. 16); Metoda ta została zaprojektowana na tle moich wieloletnich doświadczeń płynących z seminariów, konsultacji i wykształcenia.

Podłoże natomiast stanowił dorobek moich przodków oraz moje własne badania energetycznych płaszczyzn, a także przeżycia z równoległych wymiarów (Tschenze, 2021, s. 193).

Tschenze dokonuje także wyliczenia etapów i elementów, które są istotne w procesie uzdrawiania opartym na, opracowanym przez niego, programowaniu energii:

Metoda ta wymaga intensywnej pracy z duszą i ciałem, potem zaczyna się oczyszczanie, które później uzupełniane jest o uzdrawianie i nowe impulsy energetyczne. [...] Zaskakujące jest przy tym to, że mamy tutaj do czynienia nie tylko z uzdrowieniem, lecz również z regeneracją i ochroną (Tschenze, 2021, s. 49); [...] moja metoda opiera się na kilku krokach: najpierw należy rozpoznać przyczynę, następnie oczyścić wszystkie płaszczyzny, a dopiero potem rozpocząć uzdrawianie. Po uzdrowieniu ma miejsce przyjęcie oraz utrwalenie nowych energii, a także aktywowanie ochrony (Tschenze, 2021, s. 226); Programowanie energii składa się z wielu komponentów [...]. Wymaga ona pracy z różnymi źródłami energii: płomieniami, kosmicznymi imionami i tak zwanymi płytkami energetycznymi (Tschenze, 2021, s. 167).

Autor badanego poradnika czerpie też z reguły, zgodnie z którą:

[...] bardziej pożądané jest to, czemu rozumny albo dobry człowiek, albo sprawiedliwe prawo daje pierwszeństwo, albo to, co wybierają ludzie kompetentni w każdej dziedzinie bądź znający się na jakimś fachu, większość lub wszyscy; na przykład w medycynie lub w budownictwie to będzie najbardziej pożądané, co by wybrali wszyscy lekarze lub budowniczowie bądź ich większość; albo ogólnie: co by wybrała większa liczba ludzi bądź wszyscy albo wszystkie istoty żywe (Arystoteles, 1978, s. 61).

Zasada ta stanowi punkt wyjścia do przekonywania na podstawie sądów autorytetów. W swoich rozważaniach Tschenze nawiązuje do stanowisk różnych ekspertów. Przytacza je za pośrednictwem przykładów i świadectw. Przywoływane opinie pochodzą zarówno od specjalistów, jak i od zwykłych ludzi, w tym od krewnych autora. Autorytety, których opiniami posiłkuje się Szaman z Uzbekistanu, można podzielić na indywidualne i zbiorowe. Do tych pierwszych należy sam autor, jego babka, autentyczni (wymienieni z nazwiska) uczeni, a także nieznani bliżej klienci uzdrowiciela. Z kolei autorytety zbiorowe to „liczni” naukowcy, instytucje nauki oraz „prawie wszyscy” – przeważnie rosyjscy – specjaliści od niekonwencjonalnego leczenia.

Analiza materiału źródłowego pozwala stwierdzić, że Tschenze bardzo chętnie sięga po przykłady. Według teoretyków retoryki są one gatunkiem

szczególnie uprzywilejowanym, ale żeby były perswazyjnie skuteczne, powinny być dostosowane do wyobraźni i gustów odbiorców. Dobrze, aby były także ciekawe i oryginalne, a przy tym autentyczne lub co najmniej prawdopodobne (Korolko, 1990, s. 67, 2003, s. 25; Lausberg, 2002, s. 252; Ziomek, 1990, s. 298).

W omawianym poradniku toposy z przykładów najczęściej przybierają kształt opowiadań biograficznych zawierających morał perswazyjny. Autor kreuje się w nich na wyjątkowego („dobrego i kompetentnego”) człowieka, który potrafi efektywnie leczyć siebie i innych ludzi. Za sprawą przykładów autobiograficznych⁸ Tschenze przekonuje, że już jako dziecko wykazywał – podobnie jak jego babka Walentina – nadnaturalne zdolności uzdrawiające:

Mając dziesięć lat, wyniosłem kolejne duchowe doświadczenie: byliśmy w Moskwie w odwiedzinach u krewnych. Nagle dostałem gorączki [...]. Przypadkowo moi krewni mieli przyjaciela w Moskwie, który znał się na pomiarach biofotonów i zajmował się tematyką energii ciała. Poradził on mojej mamie aby zmierzyć mój poziom energii [...]. Poszliśmy przebadać mnie do instytutu. [...] postawiono następującą diagnozę: „To dziecko może leczyć rękoma, poza tym wszystko w porządku”. Moja mama nie była jakoś szczególnie zaskoczona, właściwie wiedziała to już wcześniej. [...] Od razu też wprowadziłem w życie nakładanie rąk. Wszyscy musieli się temu poddać. [...] W dwunastym roku życia przeżyłem pierwsze prawdziwe spotkanie ze świętym duchowym światem – miałem wypadek jako pasażer samochodu osobowego [...]. Byłem zatem uczestnikiem wypadku i na krótko opuściłem swoje ciało. Wydarzenie to wywołało naturalnie całą lawinę pytań. Dokładnie ten dzień stanowił dla mnie inspirację dla mojej spirytualnej działalności. Chciałem dowiedzieć się, co istnieje poza tym, co widzimy [...]. Rok później złamałem lewą nogę podczas uprawiania sportu [...]. Było to złamanie otwarte, kość wystawała z nogi. Ale przy pomocy mojej duchowej siły wyobraźni potrafiłem się dobrze leczyć. Opuchlizna szybko zeszła. Często wyobrażałem sobie, że moja noga jest schłodzona, a kość cała [...]. Lekarze wątpili nawet w swoją diagnozę, ponieważ na rentgenie kości nie było widać nawet małego śladu. [...] I dziś używam swojej duchowej siły umysłu. I tak chociażby niedawno zwichnąłem sobie tę samą nogę na moim balkonie. Dzięki duchowemu seansowi, nie było obrzęku, a ból dosyć szybko przeszedł. Następnego dnia byłem u mojego

⁸ Tschenze we wszystkich publikacjach podkreśla, jak wielki wpływ na jego życie i wybór profesji miało pochodzenie. Autor dość szczegółowo omawia tę kwestię w pierwszym rozdziale analizowanego poradnika. Wśród członków rodziny Vadima miejsce szczególne zajmuje jego babka Walentina Filippowna, zwana babą Walią. To ona bowiem, będąc znaną w ZSRR oraz Rosji znachorką, przekazała cenne dziedzictwo (wiedzę o uzdrawianiu) swojemu wnukowi (Tschenze, 2021, ss. 15–49, rozdział *Wiedza o uzdrawianiu z Rosji – stare rodzinne dziedzictwo lub rodzinna metoda Vadima*).

lekarza... nie mógł uwierzyć w moje słowa [że wypadek miałem zeszłego wieczora]. Dzięki umysłowi naprawdę wiele można zdziałać (Tschenze, 2021, ss. 44–45); Minęło dzieciństwo i nadeszły czasy młodości. W okresie dojrzewania wciąż chorowałem na jęczmienie. Pewnego dnia miałem po trzy w każdym oku. Ból był nie do zniesienia. „Dosyć tego!”, powiedziała moja babcia Walja i zaklęła je modlitwą. [...] Jęczmienie zniknęły i nigdy już nie powróciły. Słowa modlitwy brzmiały: „jęczmienie znikajcie [...]”. Sentencja ta podzielała! Na koniec splunęła mi w oczy i rzeczywiście nie zaznałem więcej tego bólu (Tschenze, 2021, s. 42); A oto przykład uzdrowienia: jedna z moich klientek od lat cierpiała na bóle głowy. [...] Przyszła do mnie i szukała pomocy. Nikt wcześniej nie był w stanie wyleczyć jej migreny. Zastosowałem moją metodę. Najpierw skoncentrowałem się na [...]. Następnie stworzyłem kulę energii [...]. Przez kilka minut intensywnie myślałem o tym, że kobieta ta powinna być zdrowa [...]. Jest ona właśnie w fazie powracania do zdrowia [...]. Nie ma w niej już bólu, a jej głowa jest wolna (Tschenze, 2021, ss. 404–405).

Szaman z Uzbekistanu w charakterze autorytetu przytacza także nazwiska, mniej lub bardziej znanych, uczonych. Tschenze wykorzystuje ich obserwacje dla unaukowania proponowanych metod terapeutycznych. Wyniki badań, którymi się wspiera autor poradnika, dowodzą, że być może dziwne na pozór założenia (np. o krążących energiach czy mocy wody) znajdują wyjaśnienie również na gruncie naukowym:

Najbardziej zaskakujące badanie przeprowadził pewien Japończyk, Masaru Emoto⁹. Twierdzi on, że udało mu się bezsprzecznie udowodnić, że woda jest w stanie gromadzić informacje. Ukazał to za pomocą fotografii [...]. Badacz z Japonii poddał wodę również oddziaływaniu muzyki. Woda zapamiętała płynące dźwięki [...]. Stwierdził on, że Beethoven, Chopin i Bach sprawiają, że woda tworzy kryształy o regularnej strukturze, podczas gdy „muzyka współczesna” wydawała na świat okropne twory (Tschenze, 2021, ss. 272–273); W roku 1951 Rosalind Franklin odkryła cząsteczkę DNA. Badania wykazały, że jesteśmy w stanie zrozumieć tylko jeden procent materiału genetycznego. Właśnie ten procent koduje białka. [...] [T]a „reszta” przejmuje energie i informacje ze świata zewnętrznego lub z kosmosu (Tschenze, 2021, ss. 161–163); Myśli są programem [...]. Podstawowa zasada fizyki mówi, że każde zjawisko składa się z energii i może być ono przekształcone

⁹ Masaru Emoto to japoński naukowiec, naturopata, autor prac na temat struktury wody. W swoich publikacjach dowodził, że woda, będąc ściśle związana ze świadomością jednostki lub grupy, jest niezwykle wrażliwa na wibracje oraz informacje takie jak muzyka czy słowa. Internet donosi ponadto, że Emoto uważany jest za autorytet i pioniera badań w dziedzinie strukturyzacji wody. Zob.: *Dr Masaru Emoto* (b.d.); Emoto i Fliege (2009).

w inną formę. Natura nie zna zniszczenia! [...] Na tej teorii buduje swoje podwaliny także dzisiejsza fizyka. Według teorii względności Einsteina ($E=mc^2$) masa może zmieniać się w energię, a energia w masę. [...] [N]ależy zjednoczyć energię i informację, by zdeterminować jakiś postępy. [...] Energię można zbierać [...] (Tschenze, 2021, ss. 387–388).

Do autorytetów zbiorowych należą z kolei liczni, acz nieokreśleni bliżej naukowcy i badacze. Uzbeki szaman przytacza ich spostrzeżenia w charakterze przykładów potwierdzających skuteczność polecanych metod:

To, że woda zapisuje informacje, jest hipotezą, z którą mierzą się na poważnie liczni rosyjscy badacze [...]. Moskiewski instytut badawczy rozpoczął eksperyment wpływania na wodę, by ta nie do końca podlegała prawom fizyki (Tschenze, 2021, s. 273); Uzdrowiciele pracują często z tak zwanym nakładaniem rąk. [...] Również naukowcy mówią o tym, że poprzez dłonie można przekazywać lekki strumień energii drugiej osobie (Tschenze, 2021, s. 341); O tak zwanym Powerschungicie przeczytałeś już w trzymanej przed sobą książce. Wielu naukowców zajmuje się szungitem. Kamień ten fascynuje swoimi tajemnicami. [...] Obecnie prowadzone są liczne naukowe badania na jego temat. [...] Prawie wszystkie laboratoria naukowe, które poświęciły się badaniom tego obszaru, zostały wyróżnione nagrodą nobla. To mówi nam dużo o tym kamieniu. Powerschungit jest w stanie wyciągnąć bóle z ciała (Tschenze, 2021, ss. 473–474).

Innym rodzajem przykładów są takie, w których szaman wyraża przekonanie, że wszyscy ludzie, którzy zajmują się medycyną alternatywną (szamani i uzdrowiciele) również znają i stosują polecane przez niego metody. W ten sposób Tschenze wzmacnia własny autorytet wiarygodnego i skutecznego fachowca:

W Rosji prawie wszyscy uzdrowiciele i szamani pracują z ikonami [...] (Tschenze, 2021, s. 313); Również okadzanie jest bardzo popularne. W Rosji wszyscy szamani szczególnie upodobali sobie ten rytuał. Przygotuj [...] (Tschenze, 2021, s. 325); Nie bez powodu wielu uzdrowicieli pracuje z wodą (Tschenze, 2021, s. 394).

W badanym materiale źródłowym znacznie rzadziej natomiast występują toposy świadczące. M. Korolko pisze, że w retoryce wyróżnia się świadectwa boskie (czerpane z mitologii, a później z Biblii) i ludzkie. W mowach popularnych toposy ze świadectw przybierają zwykle formę odwołania się do powszechnej opinii lub też „księgi” (wybitnego dzieła literackiego lub istotnego dokumentu) czytelnej dla konkretnych odbiorców. Dla ich skuteczności perswazyjnej najistotniejsze jest to, czy – odpowiednio przywołane w dyskursie – wzbudzą zaufanie u odbiorcy (Korolko, 1990, s. 67).

W analizowanej publikacji odnotowałam dwa świadectwa pochodzące od ludzi i jedno od Boga. Wśród tych pierwszych znajduje się fragment pamiętnika matki Vadima Tschenze oraz list od wyleczonej, wdzięcznej klientki. Świadectwo boskie tymczasem to słowa zaczerpnięte z Biblii:

Moja mama zawsze robiła notatki, które otrzymałam później w formie pamiętnika [...]. *Z notatek mojej mamy: 5 października 1973* On zagląda w głębi duszy. *1 listopada 1973* Mam przeczucie, że kiedyś będzie pisać książki, wiele książek [...]. *15 listopada 1973* Niestety ma zapalenie ucha. Lekarka przepisała zastrzyki z penicyliny, ale nie będziemy ich robić. Mama ma coś domowej roboty z naturalnej apteczki [...], jak dotąd jej środki zawsze mu pomagały. Istna z niej zielarska czarownica. *19 listopada 1973* Jego ucho jest już zdrowe. Mama odprawiła czary za pomocą modlitw i naturalnej maści. *14 stycznia 1974* Mama znalazła się w gazecie. Napisali o niej długi artykuł o tym, że dobrze pracuje i że posiada nadzwyczajne zdolności przywódcze [...]. W gazecie wymieniona została też babulka i mały Vadim. Już mając roczek pojawił się w prasie. Cóż to będzie w przyszłości? (Tschenze, 2021, ss. 39–40); „Vadimie, wczoraj położyłam się około dziewiętej do łóżka i miałam całkiem głęboki sen. Z powodu sniegu wstałam jeszcze w nocy i zaczęłam odśnieżać, godzinami. Od czasu twojej pracy z energią, mam więcej siły i czuję się po prostu w formie. Dzisiaj także odśnieżałam dziesięć [...] godzin i wciąż nie czuję zmęczenia [...], to niesamowite!”, napisała pewna klientka po przekazaniu jej przeze mnie energii. Taki oddźwięk może tylko radować [...] (Tschenze, 2021, s. 47); Pomyśl o słowach płynących z Biblii: „Najpierw powstało światło, a potem materia!”. Czyli w pierwszej kolejności zaistniała energia, która potem stworzyła materię (Tschenze, 2021, s. 202).

Przeprowadzona analiza pokazała, że autor *Tradycyjnego uzdrawiania energią* korzysta ze sformułowanych przez Arystotelesa reguł preferencji. Generują one zastosowanie odpowiednich do tematu perswazji toposów wewnętrznych i zewnętrznych. Arystotelesowskie reguły, choć powstały wiele wieków temu, nadal stanowią powszechnie akceptowalne schematy myślowe. Jednocześnie reprezentują wartości oczekiwane przez wszystkich/większość ludzi. W badanym materiale najważniejszą wartością jest zdrowie, pożądane ze względu na siebie samo. Tschenze przekonuje, by dbać o nie za pomocą jego „produktu” – autorskich metod leczniczych i strategii prewencyjnych. W celach perswazyjnych sięga po różne środki, takie jak określenie, wyliczenie, przykłady oraz świadectwa.

Jako pierwsze zademonstrowałam toposy z określenia. Definicje retoryczne przytoczone przez szamana mają niewątpliwie dużą wartość per-

swazyjną. Stanowią wstęp do dalszego przekonywania, przykuwają uwagę czytelnika, zachęcają do szerszego zapoznania się z tematem poruszonym w publikacji.

Następnie zaprezentowałam toposy z przyczyny celowej i sprawczej oraz toposy skutkowe. Poprzez ich zastosowanie Tschenze pokazuje, że za sprawą tego, kim jest i co zrobił, może zaistnieć wartość, która jest wielce pożądana, tj. zdrowie.

Z kolei za sprawą toposów z przyczyny wzorcowej i materialnej autor badanej publikacji przekonuje, że jego propozycja terapeutyczna jest unikatowa i skuteczna. Tym, co przesądza o wyjątkowości porad Tschenzego, jest przede wszystkim ich materia. Fakt, że wywodzą się od szamanów, a więc są tradycyjne, stare, wypróbowane, a jednocześnie wzbogacone elementami współczesnymi: stale poszerzającą się wiedzą oraz doświadczeniem autora. Wszystko to sprawia, że „towar” szamana – będąc przy okazji powszechnie dostępnym oraz łatwym w użyciu – wzbudza zaufanie klientów i rodzi w nich chęć stosowania medycyny niekonwencjonalnej.

Vadim Tschenze akcentuje wyjątkowość swoich praktyk także za sprawą toposów z wyliczenia części. Z ich pomocą dowodzi, że jego metody są zróżnicowane i bogate (czytaj: skuteczniejsze od innych) pod względem wykorzystywanych środków zaradczych, do których należą ikony czy specjalne formuły słowne. Poprzez wymienianie autor książki pokazuje również, że oferowane porady znajdują zastosowanie w przypadku wielu problemów. Przekonuje ponadto, że opisane techniki można stosować na różnych etapach procesu zdrowienia. Wyliczenia te służą również do budowania autorytetu Tschenzego. Dzięki ich wprowadzeniu zapewnia on o swoim profesjonalizmie, który jest rezultatem ciągłego rozwoju zarówno w zakresie teorii (nabywanej z różnych źródeł wiedzy), jak i praktyki (nowych doświadczeń w uzdrawianiu).

Tymczasem toposy z przykładów i świadectw posłużyły szamanowi jako sposób utrwalenia wizerunku gruntownie wykształconego i doświadczonego uzdrowiciela. Liczne opowiadania autobiograficzne oraz opinie autorytetów (przedstawicieli świata nauki i osób parających się medycyną alternatywną) potwierdzają nadnaturalne, odziedziczone po znamienitych przodkach, zdolności Tschenzego oraz słuszność jego metod. Podobnie opublikowane na kartach poradnika świadectwa – pochodzące od ludzi i od Boga.

Bibliografia

Źródła

- Chrzanowska, A. A. (2010). *Magia kobieca* (2. wyd.). Ars Scripti-2.
- Małachow, G. (2004). *Samoleczenie i uzdrawianie* (M. Kołodziej, Tłum.). Oficyna Wydawnicza „Aba”.
- Tschenze, V. (2016). *Rosyjski leksykon zdrowia: Ludowe metody przywracania równowagi duszy i ciała* (A. Chomik, Tłum.). Studio Astropsychologii.
- Tschenze, V. (2021). *Tradycyjne uzdrawianie energią: Metody rosyjskiego uzdrowiciela* (M. Bunk, Tłum.). Studio Astropsychologii.
- Tschenze, V. (2022a). *Sekrety odżywiania według szeptuch: Energetyczna kuchnia rosyjskich uzdrowicieli* (N. Szczyglewska, Tłum.). Studio Astropsychologii.
- Tschenze, V. (2022b). *Sekrety szeptuch w samouzdrawianiu: Rosyjska medycyna naturalna i energetyczna droga do eliminacji powszechnych chorób i dolegliwości* (P. Lewiński, Tłum.). Studio Astropsychologii.
- Tschenze, V. (2022c). *Seks i karma: Techniki odkrywania seksualności i wzbogacenia życia erotycznego, oparte na rosyjskiej medycynie energetycznej* (P. Lewiński, Tłum.). Studio Astropsychologii.

Literatura

- Arystoteles. (1978). *Topiki: O dowodach sofistycznych* (K. Leśniak, Tłum.). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Arystoteles. (2014). *Retoryka; Retoryka dla Aleksandra; Poetyka* (H. Podbielski, Tłum.). Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Barłowska, M., Budzyńska-Daca, A., & Załęska, M. (Red.). (2010). *Ćwiczenia z retoryki*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Burke, K. (1969). *A rhetoric of motives*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520353237>
- Emoto, M., & Fliege, J. (2009). *Uzdrowiająca siła wody* (R. Nacht, Tłum.). Wydawnictwo Kos.
- Ficek, E. (2013). *Poradnik: Model gatunkowy i jego tekstowe aktualizacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Gołębiowska-Suchorska, A. (2016). *Od znachorki do autorki: Rosyjska tradycja znachorska we współczesnych poradnikach magicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Grom, B. (2006). *Ezoteryzm: Nowa nadzieja?* (U. Poprawska, Tłum.). Wydawnictwo WAM.
- Hess, K. M. (2015). Zachodni ezoteryzm jako obszar badań akademickich – zakres, problematyka, perspektywa polska. W M. Rzeczycka & I. Trzcińska (Red.), *Polskie studia ezoteryczne: Konteksty* (ss. 15–42). Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

- Korolko, M. (1990). *Sztuka retoryki: Przewodnik encyklopedyczny*. „Wiedza Powszechna”.
- Korolko, M. (2003). *Przekonuj i daj się przekonać: Dialektyka, retoryka, erystyka z ćwiczeniami: Skrypt*. Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie przy Filii Akademii Świętokrzyskiej.
- Kowalczevska, A. (2001). *Ezoteryka na sprzedaż*. Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Lausberg, H. (2002). *Retoryka literacka: Podstawy wiedzy o literaturze* (A. Gorzkowski, Tłum.). „Homini”.
- Lichański, J. Z. (2017). *W poszukiwaniu najlepszych form komunikacji, czyli dlaczego wciąż jest nam potrzebna retoryka?* Collegium Columbinum.
- Rzeczycka, M., & Trzcińska, I. (2019). Przedmiot i metody badań nad ezoteryzmem w kontekście polskim. W M. Rzeczycka & I. Trzcińska (Red.), *Polskie tradycje ezoteryczne 1890–1939: T. 1. Teozofia i antropozofia* (ss. 11–37). Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Ziomek, J. (1990). *Retoryka opisowa*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Strony internetowe

- Dr Masaru Emoto*. (b.d.). Flaska Polska. <https://www.flaska.pl/strukturyzacja-wody-TPS/pionierzy-badan-wody/dr-masaru-emoto>
- Private Beratungen und Sitzungen mit Vadim Tschenze*. (b.d.). Vadim Tschenze. https://www.vadimtschenze.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=97&Itemid=153
- Studio Astropsychologii*. (b.d.). <https://studioastro.pl/>
- Vadim Tschenze*. (b.d.). Vadim Tschenze. https://www.vadimtschenze.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=207&Itemid=144
- Wyszukiwanie „Tschenze”*. (b.d.). Studio Astropsychologii. <https://studioastro.pl/?s=Tschenze>

Rhetorical Invention in the Handbook *Traditional Energy Healing: The Methods of a Russian Healer*

Summary

The aim of this article is to present one of the elements of the composition of rhetorical texts on the example of a handbook by Vadim Tschenze, also known as the Shaman from Uzbekistan: *Tradycyjne uzdrawianie energią: Metody rosyjskiego uzdrowiciela* [Traditional Energy Healing: The Methods of a Russian Healer]. The analysis proceeds from the assumption that the primary goal of Tschenze's publication is to convince the readers to follow

the advice it contains. In order to “extract” the primary, persuasive function of the handbook, the present study applies the tools provided by rhetoric, i.e. the rules of preference described by Aristotle in his *Topics*. The principles in question refer to everyday logic and create space for argumentation through topical proof. The analysis conducted indicates that invention, i.e. the ability to carefully read reality (“find” thoughts), constitutes an important, rich element of the publication under scrutiny. The author of the handbook uses many different *topoi*, such as *topos* from definition, from the cause, or from the consequence. The analysis also records frequent use of various examples.

Inwencja retoryczna w poradniku *Tradycyjne uzdrawianie energią. Metody rosyjskiego uzdrowiciela*

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest prezentacja jednego z elementów kompozycji tekstów retorycznych na przykładzie poradnika Vadima Tschenze, zwanego też Szamanem z Uzbekistanu: *Tradycyjne uzdrawianie energią. Metody rosyjskiego uzdrowiciela*. Analizę oparto na założeniu, że podstawowym celem omawianej publikacji jest przekonanie czytelników do stosowania się do zawartych w niej rad. Aby wydobyć podstawową, perswazyjną funkcję poradnika, w niniejszym opracowaniu zastosowano narzędzia, jakie daje retoryka, tj. reguły preferencji opisane przez Arystotelesa w jego *Topikach*. Reguły, o których mowa, odwołują się do logiki dnia codziennego i stwarzają przestrzeń do argumentacji za pomocą toposów. Przeprowadzona analiza wskazuje, że inwencja, czyli umiejętność uważnego czytania rzeczywistości („odnajdywania” myśli) stanowi ważny, bogaty element omawianej publikacji. Autor poradnika posługuje się różnymi toposami, takimi jak topos z definicji, z przyczyny czy ze skutku. Analiza odnotowuje również częste stosowanie różnych przykładów.

Keywords: contemporary esotericism; rhetoric; persuasion; energy healing

Słowa kluczowe: współczesna ezoteryka; retoryka; perswazja; uzdrawianie energią

Joanna Rybarczyk-Dyjewska, Jagiellonian University in Kraków, Cracow, Poland

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8414-9421>

Correspondence: joanna.rybarczyk@uj.edu.pl

The preparation of this article was financed within the statutory activities of the Jagiellonian University in Kraków.

Competing interests: The author has declared that she has no competing interests.

INSTITUTE OF SLAVIC STUDIES
POLISH ACADEMY OF SCIENCES
1954-2024

Publication history: Received: 2024-07-14; Accepted: 2024-08-26; Published: 2024-12-31